

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΠΟΥΝΤΟΥΚΑ ΜΑΡΙΑΝΘΗ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A.

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται. Και ποιο είναι αυτό;

Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν

κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1.

α) Με τη χρήση του απαρεμφάτου «*ἀφικέσθαι*» δηλώνεται η κατάκτηση του κόσμου των Ιδεών μέσα από τον παραλληλισμό του με τον Ήλιο, τον φωτεινό κόσμο έξω από τη σπηλιά. Εκεί ο απαλευθερωμένος πια δεσμώτης θα έχει κατακτήσει την ύψιστη Ιδέα του Αγαθού που εδώ χαρακτηρίζεται «*μέγιστον μάθημα*». Με τον όρο «*μέγιστον μάθημα*» ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού. Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον τον όρο «*αγαθόν*», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «*Ἄγαθόν*» πάντως είναι:

- το «*εἶναι*» και ό,τι διατηρεί το «*εἶναι*»,
- η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα,
- ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «*αὐτὸ τὸ ἀγαθόν*» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «*Πλάτωνος ἀγαθόν*» ήταν παροιματική έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

β) Το αγαθό **μπορεί να προσεγγιστεί** και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («*ἰδεῖν*», «*ἴδωσι*»).

γ) Η κατάκτηση του Αγαθού είναι **δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα** («*ἀναβῆναι*», «*ἀνάβασιν*», «*ἀναβάντες*»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το *άνω* και την *ανάβαση* χρησιμοποιούνται μεταφορικώς για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

B2.

α. Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, **είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης** και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο.

β. Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές **«συναρμόττων, ποιών και έμποιών»** για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

- **«συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη»**

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «έπιθυμητικόν» πρέπει να υποτετάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου).

Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθώ** και τη **βία**. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την **πειθώ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή

υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδηθεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνειδητός τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.

- «ποιῶν μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεδes, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αυτάρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

- «καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων.

Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B3.

1. Κέφαλο.
2. τον χορό.
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί.
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα.
5. την Τυραννίδα.

B4.

α.

ἀφικέσθαι: ανικανοποίητος

εἶπον: ρήμα

ιδεῖν: ιδέα

μεταδιδόναι: παράδοση

Η λέξη που περισσεύει είναι : αφαιρετικός.

B4.

β.

- Στη σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία ο άνθρωπος έχει θεοποιήσει την ύλη κι έχει αναγάγει τα υλικά αγαθά σε πηγή της ευτυχίας του.
- Μία πληθώρα αναλγητικών φαρμάκων ανακουφίζουν πλέον τον πόνο.
- Η εφαρμογή της θανατικής ποινής δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο βίας.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική: και οι δυο τους ασχολούνται με τέτοια θέματα που, κατά κάποιο τρόπο, αποτελούν μέρος των γνώσεων όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων και δεν ανήκουν στο περιεχόμενο μιας συγκεκριμένης ειδικής επιστήμης. Γι' αυτό και όλοι, κατά κάποιον τρόπο, οι άνθρωποι μετέχουν και στις δύο. Όλοι, πράγματι, ως έναν βαθμό, οι άνθρωποι επιχειρούν και να κριτικάρουν ή να υποστηρίξουν ένα επιχείρημα και να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και να γίνουν κατήγοροι. Από τους πολλούς, λοιπόν, άλλοι τα κάνουν αυτά άτυχαία και άλλοι από μια συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή όμως ενδέχεται και οι δύο αυτοί τρόποι (να είναι δυνατοί), είναι φανερό ότι τα πράγματα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν και με μέθοδο. Γι' αυτό είναι δυνατό να ψάξουμε με το μυαλό μας και να βρούμε γιατί κάποιοι πετυχαίνουν από συνήθεια και άλλοι τυχαία: όλοι τότε θα συμφωνούσαν ότι αυτού του είδους η διερεύνηση είναι το έργο μιας τέχνης.

Γ2.α.

άφωρίσθη

υπόσχες

πλείσταις

δρώντων

Γ2.β. «τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἄν ὁμολογήσαι/-σειε τεχνῶν ἔργα εἶναι»

Γ3.α.

τῆ διαλεκτικῆ: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως δοτική αντικειμενική από το επίθετο *ἀντίστροφος*

ἐξετάζειν: τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος *ἐγχειροῦσιν*, ταυτοπροσωπία (εννοείται υποκείμενο ρήματος και απαρεμφάτου *οὗτοι*)

θεωρεῖν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *ἐνδέχεται* ετεροπροσωπία (εννοείται υποκείμενο απαρεμφάτου *ἡμᾶς*)

ἔργον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του απαρεμφάτου *τό τοιοῦτον* μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου *εἶναι*

Γ3.β. Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική («ἐνδέχεται») γιατί δηλώνει το πραγματικό. Συγκεκριμένα εκφέρεται με χρόνο ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

Γ3.γ.

τῶν μὲν πολλῶν: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική διαιρετική στο *οἱ μὲν*

εἰκῆ: δοτικοφανές επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου που προσδιορίζει το ρήμα *δρῶσιν*

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο του ρήματος *δρῶσιν*

διὰ συνήθειαν: εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας που προσδιορίζει το εννοούμενο ρήμα *δρῶσιν*